

Петроградт болсн июльск үүдлдврмүд

1917 джилд Петроградт болсн июльск үүлдврмүдт би орлцлав. Тер үүлдврмүдиг Цагзуурин правительствин өмнäs, түүнä политикинь бурушадж оли-ämтн кесми.

Тингхд Советмүдт йовх кōдлмшчрниг би-талан унъгъадж авхар, тингäд тедниг эсермүдин боли меньшевикүдин үлмägъäs сулдхад, энүнä хōйт бийднй правительствин тоогинь боли политикинь сольхар большевикүд кеджäцхäсмн.

Күч-кōлсчр дунд Цагзуурин правительствин политикд дурго бōллгын гүүнär бōдж йовхинь большевикүд сäәнär медцхäдг бäясми, болв революционн кризис ода чиги ирäд уга гидж тоолцхадг билä. Петроградск пролетариат зертä-зевтä бōслгъ кехлä, äärm боли провинц терүг делгү дōннхдän белн болад уга бäясми.

Болв үүлдвр, күлälгын угагъар хурдар бōдж, уралан йовб. Июлин 3 (16) бдр цуг Петроградар делгү митингс хурдж болв, терүнд цуглрцхасн кōдлмшчр боли салдс улс уульницд гарад, государственн йосиг бүкднй Советмүдин гарт өгхмн гисн неквр кехмн гидж шиидцхäv.

Петроградт болджах үүлдврн тускар мана, Красное Село гидг Петроградас хол биш газрт зорсджасн 176 номертä запа-

сн пехотн полкин салдсмудт зäнъг күрчирм цацу, полк бүкдän митингд цуглрв. Июнин 18-д Цагзуурин правительств салдсмудиг дäннä большго дävрлгынд кōбснднй, эн полкин салдсмуд икär бурушалгъ кецхäv. Кесг оли улс митингд босдж үг келцхäснä дарунь, орн-нутгин йосн бүкдän Советмүдин гарт орх зōвтä, Советмүд зуг оли-ämтнä ухан-седклиг үзүлдж чадхмн гисн шиидвр авгдв.

Полкд гарцах үүлдврмүд улмар бōсад, делгүд йовб. Полкин комитетин хург шулугъар кев бидн. Тавричск дворецд Советмүдин ВЦИК хурджаснд делегатд илгäгъäд, зäнъг авх болдж шиидвр гаргъвдн.

Илгäсн делегат, полкин комитетин член бидн июлин 4 брүн хärү ирввдн. Эн хärдж ирснлä нег цагла Кшесинск дворецäs телефонар В. И. Ленин цагаснй өмн бослгъ кехäс эрт гидж келджänä, болв оли-ämтн босджахиг хōрдж зогсадж эс болджасн учрар, олна джисäнд тōвкнүн-тōвшүн, бүрдämджтä бäädл өгхин кергт терүг толгъалх кергтä гидж зааджана гисн зäнъг манур ирв.

Мана полк вагонст ачгдад, Петроград орв. Энүнд ирчкäd Измайловск проспектär, Садовой боли Невск уульницар йо-

вад, Тавричск дворец брв бидн. Литейн проспект тал хаджигъäд гарч йовснла бидн цацм буугъин ä сонъсгдв. Тернй Невск боли Садовой уульницин шугъуд йовсн кōдлмшчрнн боли салдсмудин колонниг хаджасн юмн бäädж.

Кōдлмшчр боли салдс улс тингдж тōвшүн кевär демонстрац кедж йовсннй халгын балгъсна нань чиги газрар болсми. Гермүдин терзäs, брк деерäs хацхав. Демонстрациг хägъад тарах зура правительств өмнäснй кедж авад, терүнä өмнäс офицерск, юнкерск боли хазгудин отряд тävб. Алгдсн боли шавтсн улсин тонь 400 кү күрв. Болв демонстрац цаарандан зогслго болад бääv.

Коричной боли Шпалерн уульницар йовад дворецд күрввдн. Салдсмудин дунд ик өргмджтä йовдл гарв. Всероссийск Центральн Күцäгч Комитет цуг орн-нутгин йосиг эврäннй гартан автха гисн салдсмудин неквриг келхär мана полкин комитетин элчр ВЦИК-н заседань болджасн брäгүр орцхав. Болв үүдän хаачкад, тедн манниг орулсн уга.

Хбōннй оч, зärm газрар салдсмуд боли красногвардейцнр контрреволюцд хärү өгцхäснй манд сонъсгдв. Болв тедн хоорндан ни-нищнъгъү эс болсар, ик гарута болцхав.

Цусн цаарандан асхрлгын бичä болтха гисн учрар большевикүдин ЦК июлин дōнн асхм

демонстрациг зогсахмн гидж шиидвр авб. Демонстрацд 500 минъгъ-гар күн орлцсми.

Полк хärү йовхд полкин комитет икär түрдж, дäннä округин штабас зōвшäl авб. Полкиг тарадж уга кех ик äämшг гарв. Полкин комитетин ахлач түүрмд дүргдв. Намаг Лугу балгъснур туув.

Орн-нутгт тингхд бäясн политическ бäädлиг июльск үүлдврмүд унъг-джитхärнй онъгдарулв. Революцин тōвшүнär уралан йовдгъна цагнй тōгсв. Хойр йосн орн-нутгт бäяснй тōгсв. Меньшевикүдин боли эсермүдин голгъач улсин дōннөкдär цуг йосн орн-нутгт баячудин гарт өггдв. Контрреволюци дävрлгын эклв. Большевикүдин парть боли энүнä вождь В. И. Ленин бултх зōвтä болцхав.

Июльск демонстрациг дарсна даруднй бичсн „К лозунгам“ гидг статьядан В. И. Ленин, контрреволюционн Цагзуурин правительствиг кōбхин кергт зертä-зевтä бослгъ кехиг белдхмн гидж тōр тävсн болдг. „.. Ода йосиг тōвшүн кевär авч большго. Йосиг ода гартан бärджäh дäннä улсла йилгъү ик ноолда кегъäд, тедниг диилäd авч болхмн..“

Тингäд мана парть оли-ämгиг зертä-зевтä бослгъ келгынүр белдлгъ эклв.

Ф. МАТВЕЕВ,
урднй кōдлмшчрнн боли
салдсмудин депутатирин
Петроградск Советин депутат.